

Anmeldelse: Mit liv med bondelandets natur

Boganmeldelse:

Kaj Sand-Jensen. Mit liv med bondelandets natur. Gyldendal 2017. 288 s. 249,95 kr. (vejl.)

Som en anden Niels Holgersen beskriver forfatteren landskabet under sig. Niels Holgersen sad som bekendt på ryggen af en gås og fløj hen over det Sydsvenske landskab. Han så sin hjemegn fra oven, så bonden der drev sine køer på græs, så sognefogeden og præsten der gik sin have. Alle disse emner behandler forfatteren også, sin barndoms hjemegn, landmanden, politikeren og troen, dog ikke på et evigt liv, men på fremtiden.

Kaj Sand-Jensen har skrevet en bog om bondelandets natur. Og man kan roligt sige 'har skrevet endnu en bog' – og denne er lige så velskrevet som de øvrige, der står på min hylde. Denne mand har evnen til at skrive, har en stor viden om sammenhænge i landskabet og hvad der påvirker den, samt en enorm viden om de mindste detaljer. Alt høstet gennem hans mangeårige virke som forsker og senere professor i botanik og ferskvandsøkologi.

Som så ofte i moderne litteratur bevæger historien sig på flere planer. Det personlige, tidsmæssige forløb fra barndomsegnen i Nordjylland ved Ulvedybet og Store Vildmose, studietiden, ansættelser ved Aarhus og Københavns Universiteter, og senest problemerne med landbrugspakken. Beskrivelsen af landskabet følger også en tidsmæssige udvikling fra bondestenalder med rydning af skov, vikingetiden med brug af tømmer, landbrugsudviklingen i forrige århundrede, hvor græsningsenge og høenge blev opdyrket i takt med at traktoren afløste hesten, til dette århundredes kamp om bl.a. rettet til at bestemme over brugen af vandløb. Ind i disse tidslinjer fletter sig historier om landskabets elementer og deres indbyrdes sammenhænge. De spænder over højmosens hydrologi og over udforskning af de enkelte plantearters økologi med deres tilpasning til levestedet. Alt samme fortalt så spændende som en kriminalroman.

Mens kammeraterne avancerede fra knallert til motorcykel, bevægede forfatteren sig fra naturhistoriker til botaniker. Alt fra bogen skal ikke beskrives her, men den forarmelse, der skete i det åbne landskab, skal have et par ord med på vejen. I

takt med at gyllesprederne blev større og større, forsvandt mange blomsterplanter fra landbrugslandet. De blev fortrængt af høje arter, som elsker kvælstof. Det gjaldt ikke bare planterne på markerne, men også dem, der vokser i grøftekanter. Landskabet er blevet blomsterfattigt, til skade for vores oplevelse af naturen og med fatale følger for andre skabninger som de vilde bier. Sommerfuglene er ligeledes gået tilbage. Mange tidligere almindelige arter, ses kun lejlighedsvis. At det er gået så galt hænger måske sammen med, at vi i dag har en landbrugs- og miljøminister, som ser de gule rapsmarker som en vigtig del af naturen.

Kaj Sand-Jensen opfatter det som en pligt som offentligt ansat at deltage i samfundsdebatten. Det har han ofte gjort, og han var for nylig involveret i den såkaldte landbrugspakke, der endte med at den forrige landbrugs- og miljøminister måtte træde tilbage efter at have vildtledt Folketinget. Forfatteren har rådgivet offentlige myndigheder gennem mange år. Hans indtryk er, at forholdet mellem politikere og rådgivere har ændret sig fra at være værdsat i 1990'erne til at blive betragtet som et partsindlæg i de seneste år. Grunden vurderes at være, at fagligt baseret rådgivning i stigende grad kommer på tværs af de politiske ønsker.

Det er ikke kun forfatterens egen forskning som præsenteres, men også store opdagelser af kolleger som Søren Wium-Andersen, der fandt ud af hvordan den smukke plante tvepibet lobelia, der vokser i klarvandede og næringsfattige søer, er i stand til at optage kvælstof fra søbunden. Resultater som gav afsæt til undersøgelse af plantearter med tilsvarende levevis ikke bare herhjemme men også i udlandet.

Kaj Sand-Jensen har lyst til at fortælle meget. Sommetider for meget. Som når han indfletter en lang beretning om den geniale, men oversete og i sin egen tid misforståede, forsker Axel Marius Hemmingsen, der medvirkende til udvinding af medicinsk insulin. Denne lange beskrivelse samt beskrivelsen af sandstensarbejderen på Øland leder læseren på afveje og

ind i blindspor. Ingen tvivl om, at det er et sympatisk træk hos forfatteren at fortælle om oversete personer, men det falder udenfor bogens rammer. Inden for rammerne falder derimod beskrivelser af tidligere naturforskere og botanikere, der for henved hundrede år siden omhyggelig beskrev deres hjemegns blomsterliv. Disse optegnelser har givet værdifulde oplysninger om floraen på et tidspunkt, hvor landskabet ikke skulle udnyttes intensivt og gøres op i penge.

Har forfatteren en tro på at fremtiden vil blive bedre? Vurderet ud fra bogens afsluttende kapitler er det ikke tilfældet. Det er som om Kaj Sand-Jensen ikke længere tror på, at de embedsmænd, som er sat til at forvalte naturen, fortsat tror på deres egen opgave. For dem er missionen blevet til en vision, som ikke længere har rod i virkeligheden. Fremtiden ligger derimod hos private fonde, som hurtigt og effektivt kan omsætte visioner til handling og frembringe god natur med stor biodiversitet til følge.

Mange går sikkert og tænker på, hvordan man kunne skrive en meningsfyldt erindringsbog, uden at det kun omhandler én selv, men alligevel omfatter det univers man har opholdt sig i. Kaj Sand-Jensen har med sin bog givet en fremragende opskrift. Den fortjener at blive læst af mange, ikke bare af dem, som har kendskab til naturen, men måske især af dem, som ikke har det, men alligevel har til opgave at forvalte vores alle sammens natur.

*Karsten Laursen
Aarhus Universitet*